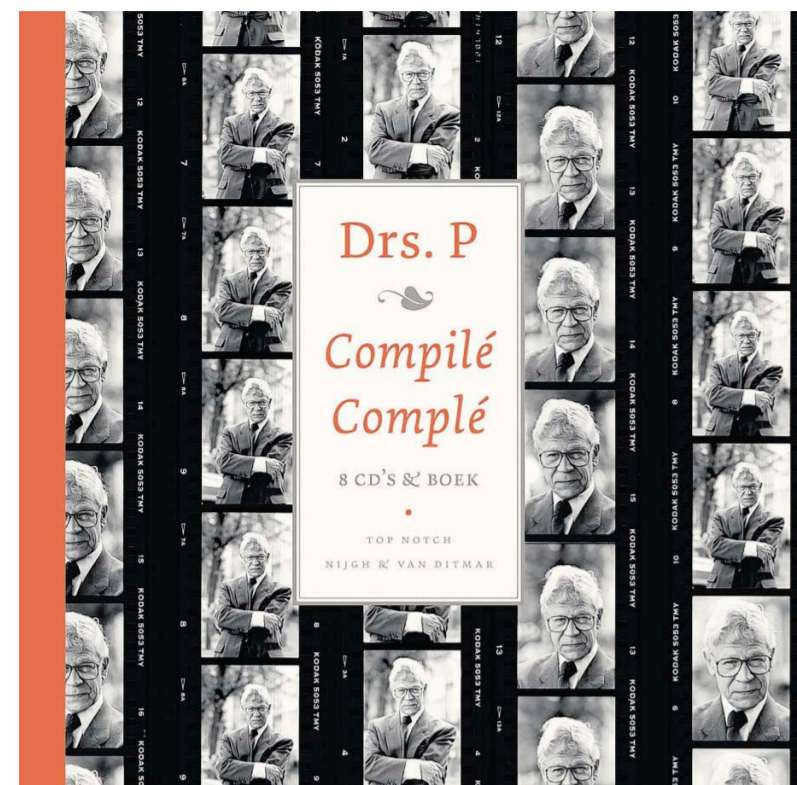

cultuur & media

Verbeelden wat een ander schrijft

Boeken verkopen zichzelf niet, zeker niet in crisistijd. Daarom doet uiterlijk ertoe. Twee ontwerpers over de kunst van het verleiden. 'De lezer wil helemaal niet verrast worden.'

Joost van Velzen

Het monotone ontwerp van het Amsterdamse stadsdeel Buitenveldert staat haaks op wat er binnen in één van die blokken gebeurt. Daar, bij Studio Ron van Roon, worden de mooiste boekomslagen gemaakt. Omslagen die iedereen kent. 'Mama Tandoori' van Ernest van der Kwast (de rode peper op de knalgele achtergrond), het cassettebandje uit de Rainbow pocketserie van A.F.Th ('De Movotapes'), de 'buitenreclameletters' van de roman-serie van Arnon Grunberg; allemaal Studio Ron van Roon.

Al kun je net zo goed zeggen: Huis-kamer Ron van Roon. Want dat is wat het is. Geen clean designpaleis, maar stroopwafels op de keukentafel. Sinds de oprichting van de studio in 1990 steunt het bureau behalve op de baas zelf (Montreal, 1953) op compagnon Bart Routhorst (Alphen aan den Rijn, 1980) en een wisselende stagiaires.

Ron is net terug uit Istanbul. Een plezierreisje, maar toch ook werk. "Ik heb daar alleen maar typografie gefotografeerd. Overal waar ik ben doe ik inspiratie op." Aan typografie

valt er volgens hem in Istanbul weinig te beleven, al stuitte hij daar wel op zijn eerste kennismaking als kind met vormgeving. En nog wel midden op de Bosphorus. Van Roon: "Daar voer een enorm cruiseschip, zo'n drijvende plezierflat, met op beide schoorstenen het oude logo van de Holland Amerika Lijn. Als jongetje van acht maakte ik de overtocht van Canada naar Nederland en toen maakte ik voor het eerst kennis met dat logo. Het zit nog steeds op onze hutkoffers."

Het werk gaat gelukkig altijd door. Achteroverleunen is er niet bij. Kan ook niet in deze tijd. Van Roon: "Ik merk dat uitgevers minder boeken uitgeven. We maken 30 procent minder omslagen per jaar. Het is een spannende tijd."

De economische druk kan gevolgen hebben voor de ontwerpbranche. Oogt de voorkant van een boek niet 'lekker' genoeg? Dan kan een grote boekwinkelketen de zoektocht naar het ontwerpteam van een boek afwijzen en komt het omslag-lineara recta retour. "Dan begint het proces weer opnieuw."

Een proces dat begint bij de opdracht van de uitgever. Die wil zijn roman zo treffend mogelijk presen-

teren en bedenkt daar zelf eerst een ontwerp bij. Als de keus op Studio Van Roon valt, gaat Ron eerst op zoek bij de betreffende uitgeverij. "Dan vraag ik daar net zolang door over dat boek tot bij mij het kwartje valt, tot er een beeld opdoemt. Dat bevragen heb ik van mijn vader geleerd, die journalist was."

'De die-hard lezer kan ook wel zonder omslag'

Zijn ouders hebben hem sowieso artistiek en cultureel gevormd. Eenmaal in Europa werd de kleine Ron als kind overal mee naartoe genomen. Hij weet nog precies hoe een boswandeling op de Veluwe toeverliefde overging in wat later de beledentuin van Kröller-Müller bleek te zijn. "Het had iets plechtigs, die beelden, een beetje wat een kerk ook oproept. Ik belandde op de mooiste

plekken. Van het geboortehuis van Mozart tot aan het graf van Napoleon. Ik ontdekte zo van huis uit dat ik visueel ben ingesteld. Mijn vertrekpunt is dan ook altijd de beeldende kunst, omdat het de grens opzoekt van de waarneming en omdat je in de beeldende kunst het beste de reacties kunt zien op de moderne tijd."

Wie denkt dat ontwerpers van literaire boeken automatisch heel belezen mensen zijn, zit ernaast. Studio Ron van Roon bezwijkt weliswaar zo wat onder het grote aantal boeken, maar die zijn allemaal op beeld gericht. Design, typografie, grafische vormgeving, fotografie; het is de vorm die de boekenkast domineert. Van Roon: "Wij zijn niet van die lezers. Wij verbeelden wat een ander schrijft."

Vaak roept een klein deel van die beschrijving al een voorstelling op. Toen Van Roon een korte samenvatting van Arnon Grunberg's 'Tirza' las moest hij al denken aan de bekende vrouwenrug die een cello suggereert, van fotograaf Man Ray. Het is voor die roman ook een cello geworden.

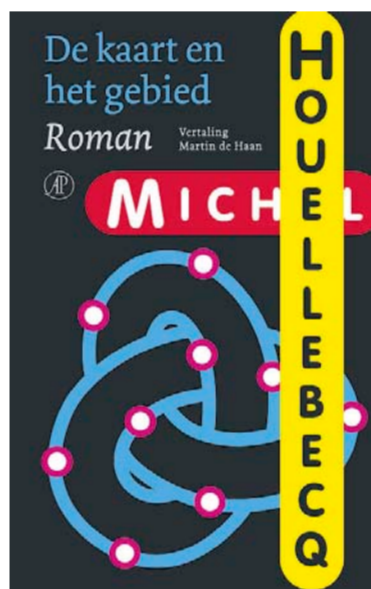
Arnon Grunberg is volgens Van Roon overigens de enige auteur die hij kent die zelf nog wel eens met een goed idee komt voor een omslag. Zo suggereerde hij voor 'Blauwe maandagen' een beeld van de Franse illustrator Roland Topor. "Precies goed. Dat schrijvende van Topor zit ook in Grunberg's teksten."

Wie alle omslagen van de studio naast elkaar legt, ziet geen hapklare formule aan zich voorbijtrekken. Daarvoor wijken de covers te veel van elkaar af. Toch, als je erop gaat letten, is er een ongrijpbare herkenbaarheid in al die creaties gelegd. Waardoor je denkt: ah, dat is er vast eentje van Studio Van Roon.

"Wij zijn niet van het standaard lettertype Garamond, kapitaal, gecentreerd. In eerste instantie proberen we af te wijken, iets anders te doen. Ze willen ons door onze signatuur."

Dat betekent niet dat er al te gekke dingen moeten worden gedaan. De consument wil weten waar hij aan toe is als hij in de boekhandel struikt. Het omslag mag bovendien nooit een egotrip van de ontwerper worden. Het gaat om het boek. "De lezer wil helemaal niet verrast worden. Ik snap een uitgever wel als hij weer iets in dezelfde stijl wil. We moeten onze rol niet overschatten. De die-hard lezer kan ook wel zonder omslag, die hoeft al die fratsen niet."

Grunberg is volgens Van Roon de enige auteur die zelf nog wel eens met een goed idee komt voor een omslag

'Vroeger zag het er aquarelleriger uit'

Met streekromans gaat het altijd wel goed, zou je denken. Platte-landsaffaires hebben een tijdloos karakter, dus waarom zouden de boeken van pakweg Gerda van Wageningen – de koningin van de streekroman – zich iets aantrekken van zoiets vergankelijks als een economische crisis?

Maar ook de makkelijk verteerbare streekromans verkopen zich niet meer vanzelf en dat slaat terug op de ontwerpers. Illustrator Bas Mazur: "Het is eigenlijk al zo sinds de invoering van de euro. Boeken zijn niet meegegaan met de prijs van een spijkerbroek. Ze zijn te goedkoop, met als gevolg dat ik als ontwerper twee keer zo hard moet werken. Bovendien wordt er veel meer van de illustrator gevraagd. Je moet alles kunnen. Boekomslagen, maar ook ontwerpen in 3D. Die nieuwe ontwikkelingen vind ik wel leuk aan het vak. Samen met de vrijheid die ik heb als freelancer."

Mazur is specialist in het componeren van boekcovers die passen bij titels als 'Behouden vaart', 'Onrustig hart', 'Voltooid verleden' of 'Zwijgen hoeft niet meer'. Boeken waar nostalgie en romantiek het beeld bepalen. Een trekschuit met een dromerige blondine ervoven. Ze moeten herkenbaar zijn. Inwis-

selbaar bijna. Mazur: "De opdracht is heel duidelijk. Soms zegt een uitgever letterlijk: 'Doe maar twee koppen in de lucht met iets eronder'. Het lezerspubliek verwacht niet iets creatiefs en het mag ook niet te veel kosten. Toch zit er wel een ontwikkeling in de omslagen van historische romans. Vroeger zag het er allemaal veel aquarelleriger uit. Nu zijn het vaker foto's. Dat komt omdat het allemaal steeds sneller moet."

Tijd om de boeken die hij ontwerpt te lezen heeft Mazur dan ook niet. Hij werkt nu al op zaterdag en zondag door. Heel af en toe leest hij wel een stukje. "Ik vind dat ze niet eens zo slecht schrijven. Soms krijg ik ook wel erg weinig informatie over het verhaal. Dan bel ik de uitgever om te vragen of ze niet meer weten dan die paar zinnen in een mailtje. Daar heb je hem ook weer, hoor je ze dan denken. Die wil altijd het naadje van de kous weten."

Mazur denkt in beelden en het eerste beeld dat hij krijgt is voor hem heel bepalend. Als dat beeld fout is dan duurt het een tijd voordat hij dat weer uit zijn hoofd heeft. "Dan heb je een blonde Nederlandse meid op de voorkant gezet en dan blijkt het verhaal te gaan over een donker Indonesisch meisje."

cultuur & media

klassiek & zo Peter van der Lint

Een geschrapte vlucht en vier heli's in de lucht

Kent u dat verhaal van die man die naar Londen ging? Juist! Hij ging niet. Althans, hij wilde wel, maar tussen hem en die wens in stond het grote British Airways. In de ochtend kwam er een sms'je én een mailtje: 'Uw vlucht is geannuleerd. Wij verontschuldigen ons als dit voor u eventueel ongerief veroorzaakt'. Eventueel ongerief? Hoe naïef kun je een aanname verwoorden?

Omboeken dus maar voor een latere vlucht. Lang leve het internet. Bij de incheckbalie op Schiphol, een uur of acht later dan gepland, kijkt een grondstewardess enigszins angstig naar mij en naar mijn instapkaart. "Nee, sorry, deze vlucht gaat ook niet, in ieder geval niet nu" – het sms'je was deze keer achterwege gebleven – "en, ja, het is de hele dag al een puinhoop; morgenochtend waarschijnlijk ook. U weet wel, de Olympische Spelen en zo."

Verdere gruwelen zal ik u besparen, maar gezien de koele, ja zelfs bitse afhandeling door een over-

gens keurig meisje van British Airways denk ik niet dat ik van hun diensten ooit nog gebruik zal maken.

Dat van die Olympische Spelen, dat wist ik wel, want die waren zijdelings de reden dat ik naar Londen wilde gaan. In het culturele programma rondom het sportieve evenement is namelijk heel wat 'olympische' muziek te beluisteren. En dan bedoel ik werken die door hun omvang, ingewikkeldheid en logistieke problemen van olympische proporties zijn. 'Les Troyens' van Berlioz is zo'n kolossaal werk. Na een succesvolle reeks in Covent Garden zou het nu in concertante vorm in de BBC Proms te beluisteren zijn. Met dezelfde bezetting. En dat betekende dus Eva-Maria Westbroek als koningin Didon, die daarmee ook haar debuut in de immense Royal Albert Hall zou maken.

In diezelfde Proms komt ook nog Berlioz' grandioze Requiem langs, evenals Schönberg's moordend moeilijke 'Gurrelieder'. En ze zijn er net klaar met een complete cyclus Beethoven-symfonieën, uitgevoerd door het West-Eastern Divan Orchestra onder leiding van Daniel Barenboim. Beethoven werd in die concerten steeds gekoppeld aan een werk van Pierre Boulez. Spannend.

Maar de compositie die alle andere in de schaduw stelt is 'Mittwoch aus Licht' van Karlheinz Stockhausen. Het is één van de zeven opera's die Stockhausen aan de dagen van de week ophing. 'Mittwoch' is nog nooit in zijn geheel te zien geweest. Dat heeft ongetwijfeld te maken met die ene scène waarin vier strijkers in evenzoveel helikopters plaatsnemen en hun geluid naar de aarde wordt teruggestuurd om daar gemixt te worden. Birmingham heeft de wereldpremière van 'Mittwoch' op 22 augustus.

Hopelijk zijn de helikopters niet van British Airways, want dan zou het project wel eens nog onuitvoerbaarder worden dan Stockhausen misschien vermoedde.

de aanwinst Joke de Wolf

Blik vanaf de Olympus

ArcelorMittal Orbit heet het vreemde bouwwerk naast het Olympische Stadion. De toeristische attracties in Londen hebben er een *tongue twister* bij. ArcelorMittal is 's werelds grootste staalproducent en hoofdsponsor van de opvallende toren in het Londense olympische park, ze leveren tweeduizend ton staal. En 'orbit' betekent omwenteling, zoals bij planeten, maar bij achtrbanen wordt het ook gebruikt.

Met deze 'hoogovens-achtbaan' (114,5 meter hoog) won de Engelse kunstenaar Anish Kapoor (1954) samen met ingenieur Cecil Balmond de ontwerpwedstrijd voor een olympisch monument. Ook bij de wereldtentoonstelling in Parijs, in 1889, werd een stalen toren neergezet. De Eiffeltoren was gepland voor twintig jaar, maar groeide uit tot een icoon, en bleef. Dat Kapoor's ontwerp er een beetje op lijkt is vast geen toeval. De Orbit moet, ondanks alle recycle-architectuur, ook blijven staan. En net als bij de Parijse toren zijn ook de Londense critici niet onverdeelde positief over het bouwsel.

Maar lieflijk of niet, het bouwwerk is, net als andere kunstwerken van Kapoor, bedoeld om te beklimmen, te ervaren. Bezoekers kunnen onder de centrale liftschacht doorlopen. Boven hun hoofd: een organisch lijkende opening 'waarmee het gebouw een grote wind zou kunnen laten' volgens een Britse criticus. Het roodstalen netwerk is net zo vertakt als de menselijke adersstructuur.

Boven, op een van de twee platformen, kijk je via levensgrote lachspiegels naar de stad. Als olympische reuzen heersen de bezoekers van de Orbit, via de spiegels, over het Londense panorama. En zelfs de nieuwe wolkenkrabber van Renzo Piano, 'The Shard', komt hier met zijn 309 meter niet boven de uitvergrote bezoekers uit.

'ArcelorMittal Orbit', Anish Kapoor en Cecil Balmond, Londen.

FOTO AP